

HÉDER INGRID

NINCS MIT MEGBÁNNOM

Udecsna minden utcája kihalt. A falu néhány – még élő – lakosa ritkán járt ki házából. A pajták, az istállók üresek, lábasjószágnak, baromfinak nyoma sincs. Már egy macska vagy egy patkány látványának is örültek volna az emberek, hiszen az éhség nagy úr, és nincs szörnyűbb hang az éhező gyermek sírásánál. Elvettek mindent a tehetetlen lakosságtól: jószágot, takarmányt, vetőmagot és az élethez való jogot is.

Iván Bondarenko tisztas parasztgazda volt. Mindig becsülettel művelte kicsiny földjét, családját a maga egyszerű módján szerette. A nehezebb időkben mindig imádkozott, nem lopott, nem csalt. Nem volt sem nagyravagyó, sem pedig kapzsi. Életével elégedett volt, mindig bizakodó és vidám.

De ezerkilencszázharminckettő decemberén csüggedten ült ágyán. Arca sápadt, ráncok ékelték minden vonását. Ez utóbbi esztendő alatt haja deres lett, teste csontsoványra szikkadt. Üveges szemmel bámult maga elé, némán hallgatta felesége jajgatását. Az asszony a sarokban ült, felsőtestét előre-hátra ingatta. Cserepes ajkát tehetetlenségében meg-megharapta, ilyenkor kiserkent vére. Kopott ruhája mocskos volt, szoknyája több helyütt foszladozott.

– Előbb megfőzzük Ányecskát, utána Ványecskát! – mormolgatta magában eszelősen.

Olykor váratlanul elhallgatott, de kis idő múltán pánikszerű sikoltozásba kezdett. Haját tépte, piszkos körmeit megviselt arcába vájta. Férje már nem bírta tovább, vontatott léptekkel az utcára indult. Könnyei lefolytak borostás arcán, miközben végighaladt a havas tájon. Egy fa tövében megpillantott valamit. Mikor egész közel lépett, felismerte szomszédja fagyott hullájának maradványait. Nem rendült meg a látványtól, egy ideje már nem temették a holtakat. Öreget, gyereket, nőt és férfit válogatás nélkül ragadott el az éhhalál. A megmaradtak teljesen közömbössé váltak, büntudat nélkül mentek el a kihűlt testek mellett. Éppen úgy, ahogyan most Iván is tette. Akiben erősen munkálkodott az életösztön, halott hozzátartozói húsával próbálta nyújtani földi létét. És ahogy nőtt a reménytelenség, úgy folyamodtak egyre többen ehhez a végső megoldáshoz.

Nemrég a Bondarenko család még öt főt számlálhatott. A család fejét, Ivánt, feleségét – Kátyát, fiúkat, az ifjabbik Ivánt, Natasát és a kis Ányát. Ányácska júliusi baba volt. A nehéz élet ellenére a család örült a kis jövevény érkezésének. A lányka pirosposzsgás arccskája, édes gügyögése a leggyötrelmesebb percekben is

mosolyt tudott fakasztani a kis otthonban. A szigorú beszolgáltatások ellenére Ivánnak sikerült elrejtene egy kevéske terményt. Lakoma ugyan nem jutott asztalukra, de legalább életben voltak. Húzták egy darabig, míg mindenből ki nem fogytak. A falvakat tilos volt elhagyni, aki mégis megkísérelte, az életével játszott. A falusiak az utolsó egeret is fuldokolva falták fel, napokon át rótták a mezőket, a hangyát, a férget úgy ették, mintha mennyei eledel lenne. De sok volt az éhes száj, a tél is beköszöntött, így napról-napra egyre kevesebb jutott. Iván tehetetlen volt, és Ányicska szervezete sem soká bírta már, s egy napon nem nyitotta ki többé a szemét. Halálának napján Kátya az ablak mellett üldögélt. Könnyei már rég elapadtak, egykedvűen bámult az udvarra. Mikor odakinn megpillantotta másik két gyermekét, a tehetetlenség szívébe mart. A fiú és a lány a fagyott földet kaparták, gyökereket gyűjtögettek, majd elmondtak egy rövid imát és enni kezdtek. Az asszony egy ideig nézte őket, aztán vette a pokrócba csavart kis testet és hozzáfogott az elkészítéséhez. Amikor szétadagolta gyermekét, a többieket szólította. Azok jöttek, fogták a magukét és egymás elől elrejtőzve elfogyasztották. Erről soha nem beszéltek, magukba fordulva próbálták legyőzni a gyengeséget, a bűntudatot. Kátya nem volt képes rá, hogy feldolgozza a történeteket, inkább megőrült. Kezdetben oda figyeltek rá, vigasztalták és nyugtatgatták, ha rohamok törtek rá, de egy idő után belefáradtak és hagyták, hadd szenvedjen békében.

Iván lassan haza ballagott. Felesége most is a sarokban ült és jajveszékelt. Megsimogatta fejét, majd az asztalhoz ült. Ekkor érkezett meg Natasa és az ifjabbik Iván. Hiába rótták reggel óta az utakat, üres kézzel tértek haza. A kis Ványa tizenhét éve ellenére úgy nézett ki, akár egy haldokló tizenéves. Vézna testén lógott elnyűtt kabátja, szeme alatt beteges fekete karikák dőzsöltek. Búsan emelte barna tekintetét anyjára, majd leült édesapja mellé. Tizenöt-éves húga, amikor megpillantotta anyját, azonnal az udvarra ment. Odakinn elővette zsebkendőjét és alaposan megmártotta a hóban. A művelet befejeztével visszament a kis házba és letérdelt édesanyja mellé. A vízes zsebkendővel törölgetni kezdte a nő mocsos, könnyek marta arcát, aki először tiltakozott minden hideg érintés ellen, de lánya kedves csitítására megnyugodott és lehuny szemmel adta át magát törődésének.

– Apám, én nem akarok meghalni! – mondta csendesen, de mindenre elszántan Ványa.

– Drága kisfiam, senki sem akar meghalni. Ha így lenne, már rég végzett volna magával minden boldogtalan ember a világon.

– Ez nem csak boldogtalanság. Mi halálra vagyunk ítélve – emelte fel kissé a hangját.

Apja hosszan sóhajtott, majd arcát két kezébe temette.

– Apám, döntöttem! Holnap elhagyom a falut és a városba megyek, hogy dolgozhassak.

Iván fáradt tekintetét fiára emelte.

– Nagyon jól tudod, hogy az lehetetlen. A katonák, amint meglátnak, gondolkodás nélkül végeznek veled. Még a vonatig se jutnál el.

– Akkor gyalog megyek! Vagy lopok egy lovat! – mondta izgatottan.

– Ne légy nevetséges! Egyikre sem lennél képes. Inkább maradj itt velünk az otthonodban. Imádkozz és remélj egy jobb jövőt.

– De én nem vagyok hajlandó itt maradni és várni a halált! – tiltakozott dühösen.

– Akkor inkább elébe mész?

Ványa nem válaszolt.

Hajnala útra készen állt családja előtt. Apja keblére borult és olyan szorosan átölelte, amennyire csak futotta erejéből. Az öreg Iván könnyeivel küszködve simogatta fia kócos fejét. Mikor már kissé megnyugodott, megcsókolta az ifjú homlokát, majd egy biztató mosollyal megveregette vállát. Natasa éppen édesanyja haját fésülte, mikor hozzálépett bátyja. A lány elfordította fejét. Haragudott, amiért elhagyja őket, de legfőképp azért, mert nem engedte, hogy ő is vele tartson. Ványa az ágyon ücsörgő anya mellé térdelt. Tenyerébe temette a nő sápadt kezét és csókot lehelt rájuk.

– Drága édesanyám! Bocsásson meg! – közben remegett a hangja.

Nem azért kért bocsánatot, mert elhagyja a családi házat. Ebbe a bocsánatkérésbe helyezte minden fájalmát, mellyel lelkiismerete kínozza Ányecska halála óta. Ványa még egyszer megkísérelt búcsút venni szerető hűgától, de a lány hajthatatlan volt. Gyűlölködő pillantást vetett rá, s az udvarra ment.

Ványa már jól elhaladhatott, de Natasa még mindig a távolba meredve ücsörgött az udvaron. Felhúzott térdén pihentette csont és bőr karjait, és azokra hullottak könnyei.

Apja lépett mellé egy bögre meleg vízzel. Szó nélkül elvette a kopott csuprot, majd nagyot kortyolt bele.

– Nem fog visszajönni! – mondta a lány, és bámult maga elé mereven.

– Ha azon a helyen boldogabb lesz, mint itt, nem kell, hogy visszajöjjön. Mert az azt fogja jelenteni, hogy boldogul a világban. Akkor leszek igazán büszke rá, és nem fogok bánkódni, amiért többé nem láthatom.

– Én mégis aggodóm érte! – mondta alig hallhatóan.

– Nehéz egy gondos női kéz nélkül az élet – felelte apja gyengéd mosollyal arcán.

Natasa kérdően pillantott rá.

– Tudod, hogy merre van a vasúttállomás?

A lány némán bólintott.

– Akkor azt hiszem, itt az ideje, hogy indulj – simogatta meg gyermeke arcát.

Natasa tágra nyílt tekintettel csodálkozott rá apjára. Mikor megértette szándékát, sírva karjába borult.

– Köszönöm, édesapám!

Natasa sietősen összepakolt néhány ruhadarabot. Az utcán egy pillanatra megtorpant, hogy egy utolsó pillantást vessen otthonára, majd útnak indult.

Iván sajtó szívvel, nagyokat sóhajtva ült le. Gondolatban felidézte, mikor szeretteivel együtt békében, vidáman kacarászva költötte el vacsoráját annál az asztalnál, melynél most egyedül ült család, étel, remény nélkül. Gyermekei elvesztésével kapcsolatban ellentétes érzései voltak. Neheze égett felfogni, hogy valószínűleg utoljára látta őket. Ekkor azzal kezdte magát vigasztalni, hogy előbb vagy utóbb minden gyerek kirepül a családi fészekből, hamarosan amúgy is elköltöztek volna. És ami a legfontosabb: így talán van esélyük az életre. Lelkét elöntötte a megkönnyebbülés és úgy érezte, most először az éhinség alatt, ha eljön az idő, boldogan fog meghalni.

Tekintete alvó feleségére tévedt. Ha a gyerekeiről már nem is, róla még kötelessége gondoskodni. Így hát erőt vett magán és élelem után indult. Olyan rég nem volt már emberhez méltó étel a szájában, hogy arra sem emlékezett, milyen a hús íze, a kenyér tapintása, a tea illata. Átpásztázta a falut, a környékét, de nem akadt semmi. A nap már nyugodni készült, így csalódottan indult haza. Ám hirtelen meggondolta magát. Eldöntötte, előbb végigjárja a falut még egyszer. Az úton egy alak közeledett felé. Iván erősen hunyorított, és csak akkor ismerte fel a férfit, mikor az mindössze néhány méterre volt tőle.

– Kosztya?! – mondta csodálkozó mosollyal arcán.

– Iván, te vagy az? – kérdezett vissza. – Hála az Istennek, hogy életben vagy! – mondta őszinte örömmel.

Kosztya Iván gyerekkori barátja volt. Együtt legeltették hajdanán a teheneket, és közösen bosszantották a szomszédokat. Kosztya gyerekként természetéhez képest kissé pufók volt. Nem is csoda, hiszen nagyanyja naponta vitte neki lelkesen a kecsketejet, vasárnaponként a frissen sült kalácsot, és akárhányszor unokája betért hozzá, mindig a zsebébe tömött egy halom édességet. Amikor felnőttek, a fiú a városba ment dolgozni és ott is maradt. A barátság megszakadt.

Iván alig akart hinni a szemének. Kosztya teljesen megváltozott. Valószínűleg a városban sem lehet túl fényes az élet, hiszen barátja is betegesen sovány volt.

– Mi járatban vagy erre? – kérdezte Iván.

– Az apámat jöttem meglátogatni – felelte, miközben a jobb kezében tartott kis csomagot háta mögé rejtette.

– És mondd csak, milyen az élet a városban? Ott is olyan szörnyű a helyzet, mint itt?

– Ott sem könnyű, de akinek van munkája, ha szűkösen is, meg tud élni – felelte kissé zavartan, mikor Iván szeme hátra tett kezére tévedt.

– Mit rejtegetsz a hátad mögött?

A férfi úgy megrémült, hogy hirtelen egy épkézláb hazugság sem jutott az eszébe.

– Édesapámnak viszek egy kis apróságot.

– Csak nem étel van nálad? – csillant fel Iván szeme.

– Az. De mondom, hogy csak egy kevés.

Iván váratlanul a földre borult, barátja lábai elé.

– Kosztya, könyörgöm, adj egy keveset belőle! Már így is elvesztettem mind a három gyerekem. Csak a feleségemnek, egy keveset, legalább az ne haljon meg.

Kosztya meglepődött, de félelme sem hagyta el teljesen. Próbált kiszabadulni a férfi szorításából, de az minden erejével kapaszkodott a vézna lábba.

– Sajnálom, Iván, de nem segíthetek! – nyögte ki nehezen.

A férfi ekkor elengedte, de abban a pillanatban villámként csapott bele az elutasítás, mely megfosztotta minden reményétől. Úgy érezte, végképp le van sújtva. Felállt mégis, majd hirtelen Kosztya nyakának ugrott, a földre teperve fojtogatni kezdte. Az kétségbeesetten kapálózott, megpróbálta lefejtetni nyakáról az erőszakos ujjakat, de támadója kitartó volt, erősen markolta a vékony nyakat. Kosztya szeme kiguvadt, feje elvörösödött. Iván egyenesen belebámult a fuldokló rémült szemébe, majd hirtelen, mint aki most kapta vissza ép eszét, megtántorodott. Ellökte magát áldozatától, remegő lábakkal felegyenesedett. Egy pillanatilag elszörnyedve bámulta kezét, majd ziháló barátjára nézett.

– Kosztya, kérlek, bocsáss meg! – lépett előre, de az ijedten, hátrafelé kúszva menekült, majd felpattant és amennyire csak lába bírta, kezében a csomaggal elfutott.

Iván egy darabig szoborként állt a kihalt, havas utcán, utána nehézkesen iramot parancsolt lábainak.

Mikor haza ért, Kátya nem volt sehol. Azonnal az udvarra ment, de ott sem találta. Hiába szólígtatta hangosan, nem kapott választ. Már alig lehetett látni az egyre sötétedő ég alatt, így teljesen reményvesztetten visszament a házba. Befeküdt ágyába és azért imádkozott, hogy még az éjszaka meghaljon.

Ám Iván szervezete másképp gondolta. Reggel ugyanúgy vert a szíve, mint lefekvéskor, ugyanúgy áramlott a vér ereiben. Azonnal felesége keresésére indult, de sehol sem találta. Biztosan érezte, őt is örökre elveszítette. Monoton léptekkel ért vissza az immáron teljesen idegen otthonba. Mikor belépett, a döbbenettől lélegzete is elakadt. Egy kis összekucorodott test reszketett az ágyon, legalább három takaró alatt. Lánya volt az, Natasa. Azonnal mellé térdelt.

– Natasa, mi történt veled? Hol van a bátyád? – kérdezte rémülten.

A lány tekintetét nehézkesen apjára emelte. Szája szinte kék volt, szeme vérben pihent.

– Édesapám, nagyon fázom! – mondta halkán.

Iván kezét a lány homlokára tette. Tűzforró volt. Azonnal lerántotta róla a takarókat, hogy megnézzé, nincs-e valamilyen seb rajta. Szerencsére nem volt.

Testén csak az éhezés okozott sérülést. Vékonyka végtagjai, felpuffadt hasa, beesett arca... csak csont és bőr. Iván gondosan betakargatta lányát, majd újra kérdezőre fogta.

– Mondd csak, kislányom, Ványa hol van?

Natasa szemét lehunyta, cserepes ajkába harapott, majd az egyszerre érkező sírástól, köhögéstől és didergéstől rángatózni kezdett. Mikor szervezete kissé lenyugodott, könnyes szemmel így felelt:

– Ványa... Ványa meghalt. A tegnap esti vonatra akartunk felszökni, ezért a közelben elbújtunk, de a katonák megtaláltak minket és egyből rájöttek, hogy a vonatra várunk. A papírjainkat követelték, erre Ványa veszekedni kezdett velük. Amikor az egyik katona megütötte, ő csúnya szitkokat vágott a fejéhez, ezért az gondolkodás nélkül lelőtte. Engem is alig akartak elengedni – fejezte be mondandóját már zokogva.

Iván kezét szájánál összekulcsolta. Mélyet sóhajtott, majd lehunyta szemét.

– Édesapám, maga nem is sajnálja Ványkát! Miért nem sír? – vonta néhány perc elteltével felelősségre a szipogó gyerek.

– Azért lányom, mert már nincs több könnyem – válaszolta szomorú mosollyal arcán.

– Apám, meg fogok halni? – kérdezte elhaló hangon.

– Nem, lányom! – válaszolta, majd arcon csókolta és elhagyta a házat.

Olyan szaporán szedte a lábát, ahogy csak tőle telt. Pedig már igen gyenge volt, megviselt lelke iszonyú teherként nehezedett rá. De kitartó maradt, egy percre sem állt meg. Több óras útja végeztével nagyot sóhajtott, elégedetten nézett a szomszéd falu irányába. Nem, ezúttal nem térhet üres kézzel haza.

Már a kis település elején heves ordítózást, sikoltásokat hallott. Aztán lövést, s ő önkéntelenül összerezzen. Már tudta, az itteni emberek fellázadtak. Nem egyszer volt már rá példa, hogy egy falu népe tömegesen vonult az állomásra vagy a hivatalokba, hogy tiltakozzon a tarthatatlan helyzet ellen. Ilyenkor néhány felkelőt még a helyszínen lelőttek, hogy megfélemlítsék a többieket, majd visszatoloncolták őket a falujukba. Iván maga sem tudta, örüljön a helyzetnek, amiért szabadabban garázdálkodhat az üres házakban, vagy féljen, hiszen ha elkapják a katonák, nem fogják haza engedni, esetleg le is lövik. Óvatosan pásztázta át a területet, majd mikor biztos volt benne, senki sincs a közelben, beljebb ment. Tekintete azonnal egy kicsi, de jó állapotban lévő házon akadt meg. Tábla jelezte a kerítésen, hogy tilos a bemenet. Kétséget kizáróan ott lehet a katonák szállása. Gondolkodás nélkül a kapuhoz futott és besurrant rajta. Szíve majd kiugrott, torka lüktetett, nagyokat nyelt az izgatottságtól. Tenyere izzadt, lába remegett. Kipillantott az útra, majd óvatos léptekkel az ajtóhoz ment. Gondolatban esdekelt az Úrhoz, hogy legyen nyitva. Szerencséje volt. Az ajtó könnyedén kitérült. A szobában

kellemes meleg csapta meg, de a borscs illata – az volt az igazi! Iván megrészegült. Kikapta a fazékból a merőkanalat, mohón tölteni kezdte magába a kihűlt levest. Ekkor szeme egy szelet kenyérré és a rajta lévő kis darab szalonnára tévedt. Hevesen utána kapott, majd magába tömte azt is. Kitartóan nyelte a félig megrágott falatokat, és mikor úgy érezte, hogy gyomra megtelt, zsákot kapott fel a földről és válogatás nélkül dobálta bele a kenyeret, szalonnát, krumplit, cukrot, mindent, ami csak a keze ügyébe akadt.

– Ne mozdulj! – hallatszott egy szigorú hang a háta mögül.

Ivánt annyira lefoglalta a pakolás, hogy még azt sem hallotta meg, amikor a katona belépett. Széles lapátmancaiban puskát szorongatott. Iván megtorpant.

– Tedd le a zsákot és fordulj felém! – utasította.

Iván engedelmeskedett. A fiú – korából ítélve az ő fia is lehetne – gúnyosan nézte a rémült parasztot. Imponált neki, hogy mekkora hatalma van egy másik ember felett. A katona széles vigyorra húzta száját. Az asztalról felvett egy lerágott csontot, majd lóbálni kezdte a férfi előtt.

– Ez kéne, te büdös tolvaj?

Iván nem válaszolt. A katona egyenesen sértésnek vette a némaságát. Arcába dobta a csontot és jóízűen felkacagott.

– Értem! Még válogató is vagy. Gondolom ennek jobban örülnél – vett ki a tányérból egy darabka főtt húst.

– Ez már csak kéne, mi?! – kérdezte gúnyos hangon, aztán elunva a mókát, visszalökte a húst a tányérba. De óvatlan volt, mert levette a szemét Ivánról, aki egy gyors mozdulattal felkapta az asztal szélén heverő kést, s gondolkodás nélkül belevágta az egyenruhásba. A katona tompán felnyögött, szeme kiguvadt, puskája kiesett kezéből. De mielőtt eldőlt volna, ujjait Iván vállába vágta, aki egy újabb elszánt mozdulattal megtekerte benne a pengét. Most már elengedte, összeesett, de még életben volt. Szája mozgott, mondani próbált valamit, de Iván nem hagyott rá időt. Felvette a földről a fegyvert, és azzal verte agyon. Iván saját tettétől elrettenve, ziháló mellkassal hajolt le az élelemmel megrakott zsákért, majd egy közönyös pillantást vetve a halottra, elmenekült.

Néhány nappal később Natasa már kicsit jobban érezte magát. A láza elmúlt, hamarosan lábra állt. Apja egyik karjával átölelte, úgy ült mellette az ágyon. Régi legendákat mesélt neki, melyeket a nagyanyjától hallott. Az egyik történet közepén kislánya gondterhelten félbeszakította.

– Édesapám... Én tudom, hogy ölt miattam. Könyörgöm, imádkozzon sokat, hogy az Úr megbocsásson magának! – kérlelte összekulcsolt kezekkel.

Iván békésen elmosolyodott.

– Nincs mit megbánnom – mondta, majd homlokon csókolta gyermekét, és folytatta a mesélést.